& commissarius potest disponere in quantite, de qua hic, & n.9.

8 *Promissio incerta quod valeat de iure Regio.*

9 *Testator si mandet omnia per eum extorta restitui, hac incertitudo certificabitur summarie per inuestigationem Episcopi.*

10 *Legatum incertum valet hodie fauore animæ & caussæ piæ, etiamsi incertis personis legatur.*

11 *Testator si dicat, Hæres meus dato pauperibus ex meis bonis, nec summam adscripserit, valebit huiusmodi legatum, & declarabitur pauperes esse ex domicilio testatoris.*

12 *Duo specialia admittuntur fauore caussæ piæ.*

13 *L. cum post, paragr. gener, ff. de iur. dot. cum l. 1. C. de dotis promiss. plures concordia & intellectus, & numer. seqq. vsque in finem huius c.*

14 *Promissio dotis incerta valet, & quantitas debet declarari arbitrio iudicis, & quomodo index debeat hoc casu arbitrari.*

15 *Pater si vni filiæ promiserit vel dederit certam dotem, & postea alteri filiæ promiserit incertam dotem, simpliciter videtur velle promittere tantam dotem, sicut dedit vel promisit primæ filiæ.*

16 *Promissio incerta iurata valet & tenet, & venit certificanda arbitrio boni viri.*

CAPVT LXIV.

De incertitudine in contractibus.

1 INCERTITVDO vitiat contractum regulariter, vt probat text. *in l. ita stipulatus, la difficil. & in l. triticum, ff. de verbor. obligat.* vbi Doctorum late agunt de hac materia, præcipue Alex. *ibi in primis columnis*, & Rip. *num. 17. & sequentib.* vbi limitat pluribus modis, & quod incertitudo vitiet omnem dispositionem tradit latissime Hippolyt. & Mars. *in rub. C. de probat. n. 373. & seqq. vbi vsque ad n. 437.* infinitos casus & actus vbi incertitudo vitiat, & alios vbi non vitiat, refert.

2 Vltra quem † adde casum, vbi incertitudo non vitiat, scilicet in salario aduocatorum, nam id licet certum non sit promissum, taxari tamen debet per iudicem: in quo ita versari iudex debet, vt pro modo litis, proque aduocati facundia & fori consuetudine & iudicij, in quo erat acturus, æstimationem adhibeat, *vt in l. 1. §. in honorariis, ff. de var. & extraord. cognit. & in l. 10. 11. 12. & 20. tit. 16. lib. 2. noua recop.*

3 Alius etiam † casus vbi incertitudo non vitiat, est in famulo, nullo certo taxato salario recepto, nam de iuris rigore nullum potest exigere, nisi esset solitus operas suas locare & dominus conducere, licet de bono & æquo sibi debet constitui & solui secundum qualitatem personarum & seruitij, arbitrio boni viri, vbi est consuetudo quod famulis soluatur salarium, quia vbi non est hæc consuetudo, non debetur hoc salarium, nisi à domino constituatur, vt potest verificari in famulis scholasticorum, quibus non est moris famulis suis studentibus salarium soluere, ita hæc omnia de famulo tradit alios allegans Didac. Perez *in l. 1. tit. 2. lib. 1. ordinam. colum. 61.* Vltra quem adde Rebuff. idem tenentem (à quo forsan deduxit Didac. Perez) *in 2. tomo super constitut. Gallic. in tractatu de famul. sal. gloss. 3. fol. 239.* vbi dicit, quod ita vidit iudicari, scilicet, *vt ex bono æquo, &c.* Et ita sæpissime practicatur, vt salarium soluatur famulis secundum personarũ & seruitij qualitatẽ arbitrio iudicis taxandã, licet à principio salarium certũ non sit conuentum nec cõstitutum, item soluitur & iubetur solui, secundum quod aliis famulis in eodem ministerio seruientibus solet dari in illa prouincia, regione vel loco.

Pro quo faciunt, † quæ tradit Auiles *cap. 1. prætor. in gloss. salario, num. 3. fol. 49.* vbi dicit, quod licet concedatur officium cum salario consueto, & salarium fuit varium retro temporibus, verba illa secundum salarium consuetum, debent intelligi in dubio sicut habuit prædecessor suus, secund. Bal & Ias. quos ibi refert. 4

Addens etiam, † quod salarium deputatum semper videtur tacite constitutum electo ad sedem non facta mentione salarij, & idem in salariis potestatis & aliorum officialium: sed secus in salario, quod constituitur disformiter secundum merita personarum, *vt in leg. salarium, Cod. mand. & ibi alia addit in hac materia de salarij constitutione.* Et per prædicta iam obtinui in salario cuiusdam Sacristæ, quia fuit conductus per quandam communitatem ad officium Sacristæ salario consueto, quod quidem fuit variatum retro temporibus: allegaui quod ei debebat solui, secundum quod fuit solutum prædecessori suo immediato, & ita iudex pronuntiauit sua sententia. 5

Sed † de canonica æquitate promissio incerta valet, etiamsi incertum in genere & specie promissum sit & potest peti, vt arbitrio boni viri constituatur, itaque de iure canonico non procedit *dict. leg. ita stipulatus, & dict. leg. triticum, cum similibus*, vt tenet singulariter Archid. *in cap. sunt nonnulli, 1. quæst. 1.* quod dictum est incognitum Legistis, secundum Alexand. *in dict. leg. ita stipulatus, numero 9.* quem sequitur Ias. *numero 5.* & sequuntur plures relati per Ias. *in dict. leg. triticum, num. 4.* vbi maxime commendat in practica, sequitur plures allegans Matthæ. de Afflict. *decis. Neapol. 337. n. 10.* 6

Vbi *num. 11.* infert cum † Cardin. *in Clem. 1. de testament. quæst. 28.* quod si testator dixit, *Lego pro animam meam*, & non dixit plus, valet legatum fauore religionis, & commissarius potest disponere vsque ad quantitatem conuenientem iuxta dignitatem personæ, quantitatem facultatum & numerum liberorum, *argument. leg. pater, ff. de leg. 2. & leg. cum post, §. gener, ff. de iure dot. & leg. si quis §. 2. ff. de relig. & sumpt. fun. & in capit. cum tibi, de testament.* Eandem doctrinam Archidiac. sequitur etiam Anton. Gomez. *in capit. de qualitatibus contr. numero 10.* & testatur communem plures allegans Ripa *in dict. leg. ita stipulatus, n. 25. & 26.* Inquit tamen Alex. vbi *supra*, quod hoc dictum Archid. seruabitur tantum in foro canonico, non vero in ciuili, & idem tenet Socin. *in dict. leg. ita stipulatus, num. 29. ff. de verbor. obligat.* & ibi Ripa *num. 26.* dicens, quod in curia forte mercatorum seruaretur dictum Archid. 7

Potest attentari quod † hodie etiam in foro ciuili sit seruanda hæc doctrina Archid. attenta *l. 2. incipit, Pareciendo que alguno se quiso obligar a otro, ad fin. tit. 16. lib. 5. noua recopil. Regia*, dum dicit lex, *Ad andamos que toda via vala la dicha obligacion y contrato, que fuere fecho en qualquier manera que parezca que vno se obligo a otro.* Quæ verba sunt ponderanda, quia per ea videtur approbari illa opinio 8

opinio Archidiac. præcipue attenta æquitate & veritate, qua leg. Regiæ semper nituntur, & iudex hoc casu arbitrabitur certum secundum negotij & personarum qualitatem & subiectam materiam.

Vlterius circa illationem Matth. de Afflict. *vbi supra*, ex Cardin. est addendum, quod illam sequitur Ripa *in d. l. ita stipul. n. 24.* & alios etiam allegans Hippolyt. *vbi supra, n. 374.*

9 Vbi idem etiam † tenet, quando testator mandat omnia per eum extorta restitui, quia hoc casu ista incertitudo certificabitur summarie per inuestigationem Episcopi, qui etiam procedet exstante iuramento partium, & hoc fauore animæ, per supradictam doctrinam Cardin. & allegat Doctor. ita tenentes, & idem tenet fauore cuiuscunque caussæ piæ, & exemplificat aliquibus modis. Et pro illa doctrina Cardinal. allego bonam, *leg. Regiam, 32. Tauri, que hodie est, l. 6. tit. 4. lib. 5. noua recopil. Reg.* quæ disponit, *Que quando el testador dio poder a otro, para que por el pueda hazer testamento, sin declarar de la manera que le auia de hazer, el tal comissario pueda de scargar los cargos de conciencia del testador que le dio el poder, pagando sus dendas y cargos de seruicio, y otras dendas semejantes. y mandar distribuir por el anima del testador la quinta parte de sus bienes, que pagadas las dendas montare, y el remanente se parta entre los parientes; vinieren a heredar aquellos bienes ab intestato*, & his deficientib. *pagado a la muger del difunto lo que segun leyes de nuestros Reynos le puede pertenecer, es obligado el tal comissario a disponer de todos los bienes del testador por causas pias, y prouechosas al anima del que le dio el poder, y no en otra cosa alguna.* Insuper in proposito videndæ sunt *l. 10. & 11. eiusd. tit.* nam *d. l. 10.* disponit, quod si cõmissarius non disposuit, successores defuncti distribuant quintũ, pro anima ipsius defuncti, si prædicti successores non sint de ascẽdentib. vel descẽdentib. Itẽ *d. l. 11.* disponit, quod cõmissarius non possit disponere de pluri quam quinto, quando testator nominauerit hæredem, nisi aliud dixit specialiter testator in cõmissione.

10 Ex quibus † infertur, quod hodie non tantum valebit legatum incertum fauore animæ & caussæ piæ, sed etiam si incertis personis legetur, *vt in l. id quod pauperibus, Cod. de Episcopis & cleric.* & est optimum exemplum in casu doctrinæ Cardin. *supra* relatæ.

11 Potest † & aliud exemplum poni, si dicat testator: Hæres meus dato pauperibus ex meis facultatibus, nec summam adscripserit, quia valebit huiusmodi legatum & secundum rationem iuris communis declarabitur pauperes esse ex domicilio testatoris, *argum. l. quia conditio, §. fin. ff. de cond. & demonstrat. & text. in l. si quis ad declinandam, C. de episcopis & cler.* & quamuis pauperes domicilij testatoris videantur incertæ personæ & incertis personis legatum factum non valeat, *iuxta text. in §. incertis, el 1. Instit. de legat.* tamen hodie valet, quia corrigitur ille text. *in §. sed nec huiusmodi, eod. titul. de leg.* Nec obstat fundamentum Socini *in l. quidam relegatus, num. 12. ff. de reb. dub.* tenentis non valere legatum in specie & exemplo *supra* posito, quia videntur duo specialia concurrere. Nam iure communi valet hodie legatum relictum in certis personis, & non iure speciali, per tex. *in §. sed nec.* Et ita non concurrunt duo specialia in proposito, nec est speciale hodie quod disponit *d. l. id quod pauperibus.*

12 Maxime quod † fauore caussæ piæ admittuntur duo specialia, *l. fin. C. ad Vell.* quam ad hoc allegat Crottus *in repet. 2. l. si constante, n. 133. ff. soluc. mat.* Et quamuis Salyc. *in d. l. id, quod pauperibus*, contra communem tentauerit, dicens, quod dictus *§. incertis*, non est correctus per dictum *§. sed nec huiusmodi*, eius sententia penitus respuenda est, tanquam contra text. *in d. §. sed nec*, secundum ea quæ recte adducit Socin. *in d. l. quidam relegatus, num. 12.* pro quo facit text. *in l. extraneum, C. de hæred. instit.* iuncta regula text. *in l. in tempus, ff. eodem titul. & in l. quod sponsa. C. de donat. ante nupt.*

Vlterius ne † materiam incertitudinis agentem dicatur, consulto me omisisse difficultatem præcipuam, quæ in proposito est super contrarietate & intellectu, *l. cum post, §. gener. ff. de iur. dot. cum l. 1. C. de dot. promis.* nam *in d. §. gener*, dicitur, quod gener à socero dotem arbitratu soceri certo die dari non demonstrari vel quantitate stipulatus fuerat, arbitrio quoque detracto stipulationem valere placuit: Et postea *in vers. sequenti* ponitur, qualiter hoc casu dos constitui debet. Rursus *in d. l. 1. C. de dot. promis.* dicitur. Quod si in nuptiali instrumento adscriptum sit, quod ea, quæ nubebat dotem dare promisit, nulla specie neque quantitate declarata, non potest peti dos. Quid dicendum? ideo de horum iurium concordia agere decreui priusquam ad nostram quæstionem de iuramento in hoc capite declarandam condescendamus. 13

Tertia † igitur resolutio est, quod vnum ex priuilegiis doralibus est, quod relictum dotis incertæ siue promissio valeat, & quantitas debet declarari arbitrio iudicis, per tex. *in d. l. cum post, §. gener, & in l. 3. C. de dot. promis.* ita tradit Paul. de Castr. Matth. de Afflic. *dec. Neap. 337. n. 9.* & communiter Doct. *in dictis iuribus*, & Ant. Gom. *in l. 53. Taur. n. 19.* & hoc casu æstimabitur dos iuxta formam *d. §. gener, vers. dotis etenim*, vbi dicitur, quod dotis quantitas pro modo facultatum patris, & dignitate mariti constitui potest, vt tradit etiam Ant. Gom. *vbi supr.* & quod dos debeat constitui arbitrio iudicis, cum ea petitur à persona quæ tenetur dotare, testatur communem opinion. esse plures allegans Gaspar. Baëça *in tract. de non melioran. ratione dotis filiab. cap. 1. n. 6. fol. 3.* vbi allegat plura iura ad hoc, quod dos constituenda sit considerato numero liberorum, facultatum paternarum valore, generi, filiæ, & patris dignitate, per tex. *in l. si filia pater, ff. de leg. 3. d. quæro, ff. de iur. dot. auth. res quæ, C. communia de leg.* ibi. *Pro dignitate*, & & allegat etiam plures Doct. ita tenentes & alios dicentes, etiam Regionis morem spectandum & & inspiciendum esse, & ideo relinquitur arbitrio iudicis. Rursus allegat pro hoc *l. Reg. 5. tit. 7. par. 6.* & Greg. Lop *in l. 8. tit. 4. part. 5.* 14

Restat nunc vt respondeamus *ad d. l. 1. C. de dot. promis.* quæ maxime aduersari videtur *l. 3. eiusdem titul. & dict. §. gener*, vt *supra* visum est. Quare gl. *verb. dotem, in d. l. 1.* plures intellectus assignat ad hæc iura, quorum primus est, quod *in d. §. gener*, in arbitrium boni viri erat collata dos, in dicta autem leg. 1. in nullius, secundum Azon. quem intellectum sequitur Marian. Socinus *in l. ita stipulatus, num. 105. 106. de verbor. obligat.* quem sibi adscribit Corras. *in l. qui liberos, num. 179. digest. de ritu nupt.* & hunc intellectum dicit communem Alberic. *in dict. leg. 1. in 3. linea*, sed eum reprobant Cynus & Salyc. *ibi, quoniam in d. §. gener, non fuit dos promissa arbitrio boni viri, sed soceri dotantis*, & inquit

inquit text. *quod arbitrio detracto stipulatio valet.* Et idem est in casu *d.l.3. C.de dot. pro.* quia arbitrio dotantis fuit collata dos.

Alius intellectus supradict. glo. est, quod in *d paragr.gener*, pater promisit dotem, cuius officium est dotare, *in d.l.1.extraneus.* Eundem intellectum ponit etiam gloss. *in d. paragr. gener, verb. placuit*, quem intellectum sibi ascribit Socin. Senior *in l. 1.num.33.ff.solut. matr.* quem sequitur Ripa *in d. l. ita stipulatus, num.18.* & ibi Soc. Nepos *num.105.* & hunc intellectum sibi adscribit Corasius *dict. leg.qui liberos, n.80.* & idem fecit Franciscus Duarenus *lib.1.disput.anniuer.cap.56.* Sed hic intellectus non est bonus, & contra eum tenet supra *d. gloss.dict.l.1.* quia ibidem ipsamet mulier promittebat dotem, & sic non erat persona extranea: cum etiam reprobat Crot. *in l.si is qui pro emptore, num.186.ff.de vsucap.vbi, & in num.seq.* ponit alium intellectam ex quodam discipulo suo, sed etiam est diuinatorius: alios etiam intellectus refert gl. *dict.l.1.* in quibus non bene consistit præter vltimum, de quo latius statim dicemus.

Vltimus intellectus gloss. *in d.l.1.* est, quod ibi dos incerta fuit promissa nudo pacto, at vero in *d.§.gener, & in d.l.3.* per solemnem stipulationem, & ideo ne in casu *dict. l.1.* dentur duo specialia circa eandem rem, scil. quod ex pacto nudo actio daretur contra regulam *leg.iuris gentium § sed cum nulla, versigitur nuda, ff. de pact.* cum similibus, & quod incerta promissio valeret, non valeret promissio dotis incertæ, vt in *dict.§.gener, & in d. l.3.* vnum tantum speciale inuenitur, scilicet quod promissio incerta fauore dotis valeat & teneat, & venit certificanda arbitrio iudicis. Pro quo intellectu facit, quia *in d.l.3. & in d.§.gener*, dicitur & præsupponitur, quod promissio dotis incertæ fuit facta per stipulationem: ergo insinuant iura illa secus esse si per pactum nudum promissa fuisset dos incerta. Hunc eundem intellectum & cõcordiam tenet etiam gloss. *in d.§.gener, verb. placuit, in fin.* qui intellectus est communis, vt vltra scribentes ibidem testatur Bartholomæus Socinus *l.1.num.52. ff.solut. matrim.* & ibi Barth. Bartholinis *num.120.* & Ripa *in d.l.ita stipulatus, n.18.* & ibi Marian. Soc. *n.103.* dicit communem Crot. *in rep.d.l.si is, qui pro emptore, n.186.* & Corras. *in repet.d.l.qui liberos, n.170.*

Hunc intellectum communem limitat Bald. *in dict.l.1.col.2.Codice de dot.promis.* dupliciter, cuius secundam limitationem sequitur Roderic. Suarez *in leg.post rem iudicatam, limitatione 4. num.8. fol.mihi 303. & fol.317. numero 9.* scilicet quando cauetur statuto quod instrumenta habeant paratam exsequutionem, sicut hodie in nostro regno est statutum. Verum alio ex capite hodie erit correcta dispositio *dict. leg.* secundum eius communem intellectum suprad. *per l.2.tit.16. libro 5. nou. recop. Regia*, vbi cauetur quod ex pacto nudo oriatur regulariter actio & obligatio, & sic hodie in casu *d. l.* non concurrent duæ specialitates, quandoquidem de iure communi Regio oritur actio ex pacto nudo: ita expresse tenet Ant. Gom. *in d.l.53. Taur.n.19.*

15 Vbi addit † quoddam notabile, quod si pater vni filiæ promiserit vel dederit certam dotem, & postea alteri filiæ promisit incertam dotem simpliciter, videtur velle promittere tantam dotem, quantam prius promisit vel dedit primæ filiæ, *argumen. text. in leg. dotem, quæ prius, digest. de iur. dot.* quod etiam ibi confirmat ex traditis per Socin. & Palat. Rub. in locis per eum relatis, qui idem in effectu tenent in terminis, secundum quod ipse ex eis infert. Et cum hodie attenta *dict. leg. Regia*, valeat promissio dotis incertæ, etiamsi fiat pacto nudo, maxime in instrumento habente paratam exsequutionem, certificabitur dicta dos modo & forma *supra* traditis arbitrio iudicis.

Sed hunc intellectum communem reprobant Doct. *supradict.* & Alciat. *in dict. leg. si is qui pro emptore, numero 67. column. penultim.* & Francisc. Duarenus *libro 1.disputat. Anniuers. cap.56.* Primo, quia text. *in dict. leg.1.* inquit, quod in nuptiali instrumento adscriptum fuit quod ea, quæ nubebat, dotem dare promisit. Sed verbum *promitto*, in instrumento appositum importat stipulationem, vt probat tex. expressus *in §. si sit scriptum, Instit. de inutilibus stipul.* Ergo *in d.l.1.* dos incerta non fuit promissa pacto nudo, sed per stipulationem, cuius contrarium asserit communis intellectus supradictus, igitur minus bene. Secundo, quia Imperator in casu *d.l.1.* non mouetur ad annullandam promissionem dotis incertæ, eo quod fuerit promissa pacto nudo, sed quia fuit incerta, vt cõstat ex text. ibi, *Frustra existimas actionem tibi competere, quasi promissa dos tibi, nec præstita sit* (reddit text. rationem) cum neque species vlla nec quantitas promissa sit, ergo ratione tantum incertitudinis vitiatur ibi promissio dotis incertæ, non vero ratione pacti nudi, cuius contrarium probat expresse *d.l.3. & d.§.gener.* Igitur nec communis intellectus verus est, nec remanet soluta contrarietas dictorum iurium. Quid tenendum.

In iudicando & consulendo non est recedendum à communi intellectu supradicto, & eius limitatione & correctione *per d.l.Regiam*, in puncto tamen iuris mihi videtur, quod dictus communis intellectus non sit tenendus ex supradictis fundamentis, quibus non inuenio congruum responsum. Sed placet primus intellectus *suprà* assignatus, scilicet quod *in d.l.3. & in d.§.gener*, in arbitrium boni viri erat collata dos, & ideo valuit dicta promissio dotis incertæ, quia arbitrio iudicis certificabitur, secundum formam supradictam: at *in d.l.1.* nullo arbitrio fuit collata & ideo tanquam incerta non valet, licet officio iudicis possit compelli pater, vt cõgruam dotem præstet filiæ & genero, sicut compelleretur si nulla promissio intercessisset: itaque non virtute dictæ promissionis incertæ dotis, sed ex obligatione, qua tenetur pater congruam dotem filiæ & genero præstare, iuxta *l.fin.* cum materia *C. de dot. promiss. & l.8. tit.11. part.4.* vt late tradit Baëça *vbi supr. in dict.1.cap.per totum.* Neque obstat quod in dict. *l.3. & in d. §. gener*, dos fuit collata in arbitrium dotantis & non boni viri, quia hæc collatio in arbitrium ipsius partis dotantis, nihil valet, *argum. text. in l. in vendentis vel ementis, C. de contrahen. empt. cum simil.* Et *in l.9. tit.5. part.5.* & hoc est quod dicit text. *in dict. §. gener.* arbitrio quoque detracto, &c. & in locum arbitrij dotantis, fauore dotis succedit arbitrium boni viri, qui certã constituet dotem, iuxta formam *d.§.gener.* in versic. dotis etenim, cum similib. *sup.* allegatis, & hoc expressius probatur *in d.l.3.* in qua idẽ in effectu casus ponitur, qui in *d.§.gener*, & tamen in fine, *d.l.3.* assignatur ratio huiusmodi decisionis. Videtur enim boni viri arbitrium stipulationi insertum esse: ergo hæc est vera ratio, quare ibi valet promissio dotis incertæ, quia fuit collata in arbitriũ dotantis, cuius arbitriũ tollit lex, & subrogat

gat ex tacita mente contrahentium arbitrium boni viri, vt indicat tex. ibi, *Videtur enim* At *in d. l.1.* nullius arbitrio fuit collata dos, & ideo datur omnimoda incertitudo. Nec illo casu subrogat arbitrium boni viri, cum id partes non sensérint, quia lex interpretatur mentem contrahentium, quando sunt coniecturæ, ex quibus percipi possit eorum voluntas, quæ in proposito & casu *d. l.1.* deficiunt, ideo vitiatur, & non valet promissio incerta, licet, vt dixi, iudex possit compellere patrem, vt congrue dotet filiam arbitrio ipsius iudicis, etiamsi vllam dotem non promiserit. Idem ergo erit, quando incertam promisit, non ratione promissionis, sed ratione obligationis legalis, qua pater tenetur de iure: & ita existimo, quod hic intellectus sit verissimus ad dicta iura sic enucleatus.

Ex quibus omnibus in hoc capite infertur, quod valebit semper promissio dotis incertæ, & veniet certificanda arbitrio boni viri, tum quia hodie de iure & æquitate Canonica omnis promissio incerta valet, secundum Arch. communiter approbatum, vt *supr.* dictum est, quod procedit in dote etiam in foro sæculari, tum propter *d. l. Regiam, 2. titul.26. lib.5. noua recopil.* vt eam *suprà* ponderaui, tum quia de iure communi etiam valet promissio incerta fauore caussæ piæ, quia dos est caussa pia regulariter, vt late tradit Euerard. *in centur.legali, cap.25.* tum etiam retento supradicto communi intellectu, & eius limitatione & correctione *d.l.1.* tum denique ratione obligationis legalis in patre & cæteris personis, quæ de iure tenentur dotare.

16 Vltimo † ex dicta Archid. doctrina infertur, quod licet regulariter incertitudo vitiet contractum, vt *suprà* est dictum, tamen si promissio incerta sit iuramento vallata tunc bene valebit, & veniet certificanda per arbitrium boni viri. Quia cum de æquitate canonica valeat promissio incerta, iuramentum illi additum faciet caussam esse de foro canonico, *vt in cap. fi. de foro compet. lib.6.* Ergo in eodem debet ista æquitas seruari, etiam inter personas mere laicas ratione iuramenti. Ita in terminis inuenio quod hanc opin. tenet Claudius de Sayselo de Aquis *in d. l. ita stipulatus, in 3. col. versi ex hoc nouiter infero, ff. de verb. oblig.* quem refert & sequitur Gomez. *in paragr. item si quis postulante, n.8. ad finem, Instit. de action.* dicens non esse recedendum ab hac opinione: quia videtur verissima. Nec obstat, quod contra hanc opin. ipse Gom. prius adduxerat, dicens, quod iuramentum non facit esse caussam de foro canonico simpliciter, sed quando caussa vel persona promittens est ecclesiastica, alias iudex sæcularis potest esse iudex secundum Ioan. Andr. *in d. c. fi.* quia respondeo, quod etiamsi promissor cum iuramento sit laicus, adhuc pro obseruantia ipsius iuramenti potest conueniri coram ecclesiastico iudice etiã in caussis profanis, quia ratione iuramenti efficitur de foro ecclesiæ quoad ipsius iuramenti obseruationem. Hic est text. expressus secundum eius communem intellectum *in d. c. fin. de for. compet. in 6.* Bene verum est, quod hoc forum caussatur propter iuramentum accumulatiue cum foro ciuili, non vero priuatiue, vt dixi pro declaratione illius tex. in tertia parte huius tractatus *c.12.* Vnde si actor agat coram iudice sæculari, non valebit promissio incerta, etiam iurata, quia iuramentum sortitur naturam contractus super quo interponitur, *vt in l. fin. cum materia, C. de non numerat. pecun.* nisi teneas *suprà* dictam nouam opinionem, quod hodie attenta *d. l. Regia 2.* valeat promissio incerta, etiam in foro ciuili, & veniat certificanda arbitrio boni viri, maxime ratione iuramenti adiecti, quod in iure habet vim expressi, & vt faciat valere actum omni meliori modo quo possit, vt *infr in 2.par. huius tractatus, cap.2. per totum.* Si vero agat coram iudice ecclesiastico pro obseruatione promissionis incertæ iuratæ, valebit & obtinebit iuxta supradictam doctrinam Archid. communiter approbatam. Vnde erit optima cautela in hac materia, vt actor conueniat promittentem hoc casu coram iudice ecclesiastico pro obseruatione iuramenti, & non coram sæculari, vt obtineat & incertitudo certificetur arbitrio boni viri, per supradicta.

SVMMARIVM.

1 *Inducia seu saluus conductus maioris patris creditorem licet noceat minori parti, non tamen nocet nec comprehendit debitum iuratum.*

2 *Saluus conductus concessus debitori per superiorem, non extenditur aduersus debitum iuratum.*

3 *Rescriptum Summi Pontificis ad canoniam & prebendam primo vacaturam in Ecclesia, non extenditur nec habet locum in Ecclesia, in qua adest certus numerus canonicorum confirmatus iuramento.*

4 *Decanus cum capitulo, licet non possit facere hoc statutum, si tamen iurat, debet obseruare hoc iuramentum.*

5 *Episcopus vel capitulum non potest numerum canonicorum iuramento firmatum, vel à sede Apostolica confirmatum restringere vel augere.*

6 *Pacta facta per creditores cum decoctoribus super pecunia ablata, an valeant? & quid si sint iurata?*

CAPVT LXV.

De induciis datis debitoribus per creditores.

1 ICET maior † pars creditorum, si velit dare inducias quinquennales debitori, siue saluum conductum vel remissionem certæ partis debiti, hoc possit, minore parte inuita, quæ compellitur maiori consentire in hoc, iuxta formam tex. *in l. fin. cum materia, C. qui bon. ced poss. & in l. & sunt, iuncta l. maiorem, de pact.* & *ibi* Doct. præcipue Ias. & Io. Orosc. & bene Matthæus de Afflict. *decisio. Neap. 288. per totam*, & de iure Regio *l.5. & 6. tit. fin. part.5.* & *ibi* bene Greg. Lop. Hoc tamen fallit, quando creditor dissentiens haberet debitorem cum iuramento obligatum, nam tunc alij, eo inuito, dictum saluum conductum non poterunt concedere, quamuis sint maior pars, & hoc propter iuramentum debitoris, quod ita eum præcise obligauit & confirmauit contractum, vt absque consensu ipsius creditoris in cuius fauorem iuratum est, non possit dari siue concedi dilatio vel remissio partis debiti per maiorem partem creditorum, quod alias posset maior pars, si debitum iuratum non fuisset per *supr. dicta iura.* Ita in terminis dicit & tenet Marcus Ant. Bauerius *in tractatu de virtu.*

*& virib.iuramenti, num.34.vol.5.tractatuum diuers. Doct.fol.21.*vbi allegat hoc tenentem Bal.*in c.constitutus, de rescript. col.2.* sed ipse legi totam lecturam Baldi *in d. c.constitutus*, & in ipso hoc in specie non repeti nisi *in nu.* 11.dum dicit,quod si iuraui soluere infra mensem, & impetro à Papa maiorem terminum,non valet impetratio,nisi de ipso contracta (scilicet iurato) faciam mentionem,vt ait Bernar.*ibi*: & dicit menti tenendum.

2 Adducit † præterea Marc. Ant. vbi *supra* pro hac opinione plures Doct. tenentes, quod saluus conductus concessus debitori per superiorem, non extenditur aduersus debitum iuratum, nec expresse concedi potest. Adducit etiam, quod constitutio generalis, qua cauetur,quod veniens ad habitandum in in territorio, gaudeat immunitate, quod non possit conueniri à creditoribus, extenditur ad debitum iuratum quando illa constitutio emanasset fauore publico, dicens ita alias habuisse de facto, & allegat ita tenentem Alex. *consil.38.in fin.vol.3.* & licet Bal. vbi *supra* hoc non dicat in terminis *d.l.fi.*cum similibus, existimo tamen esse veram supradictam limitationem de iuramento, tam per *supra* adducta per ipsum Marc.Anton.quam per ea, quæ ipse latius in proposito adduxi *in mea repetitione l. nemo potest, num.136.& sequentib.ff.de legat.1.*vbi resolui,quod per generalem clausulam non obstantibus, &c. non censetur derogatum dispositionibus,statutis vel capitulis iuratis, nisi de ipsis specialis mentio fiat iuxta gl.communiter approbatam *in cap. cum non deceat effectus, de electione in 6.* quod in dubio Rex non videtur cassare aut differre obligationes iuratas,& quod saluus conductus cōcessus per superiorem, non extenditur ad debita iurata. Cum igitur hoc ita sit dispositum in superiore,vt ipse minime possit, nec videatur concedere dilationem,vel saluum conductum ad debita iura, multo minus id facere poterit maior pars creditorum. † Facit etiam pro hac opinione tex. *in d.ca. constitutus, de rescript.*vbi probatur,quod rescriptum impetratum à Summo Pontifice ad Canoniam & præbendam primo vacaturam in ecclesia, non extenditur nec habet locum ad ecclesiam, in qua est institutus certus numerus canonicorum firmatus iureiurando.

4 Et † inquit Bald.*nu.15. ad fin.*quod licet Decanus cum capitulo non possit facere hoc statutum, tamen si iurat, debet obseruare hoc iuramentum, quia iuramentum non intelligitur esse accessorium statuti,cum per se stare possit & etiam nullo statuto edito secundum Innoc.

5 Addit † insuper idem Bald. *ibidem num.18.* post Host.& Collectarium, quod capitulum,nec Episcopus non potest numerum Canonicorum iuramento firmatum, vel à sede Apostolica confirmatum restringere vel augere, quia si non potest contra confirmationem Papæ,ergo nec contra confirmationem Dei, quæ fit per iuramentum, quia Deus confirmat secundum Hostiens. Ex caussa tamen,puta si contingat fructus & redditus Ecclesiæ augmentari,bene potest Episcopus cum capit,augere præd.numerum iuratum,& per Sedem Apostolicam confirmatum; vt cum eodem Hostiens. & plurib,aliis testatur communem Loaz.*in alleg.1.iuris pro March. Velez. in respons.ad 5.& 6.fundam.nu.55.pag.*333.absque caussa autem secus, vt suprad.est: si fiat tamen, valebit receptio, quamuis ipsi periurium incurrant secundum eundem *ibi nu.*157. Ergo ita & eodem modo maior pars creditorum non poterit concedere inducias debitori,nec remissionem partis debiti facere in præiudicium, & contra voluntatem creditoris, cui iuratum est per debitorem, nec si fiat,deditor, qui iurauit, poterit vllo modo contrauenire suo iurameuto, per supradicta.

Adde etiam in nostro proposito, quod licet pacta facta per creditores cum decoctoribus super pecunia oblata non valeant,vt cum Pal.Rub. concludit Boer.*deci.215.nu.8.*Sequitur Rebuff.*2. tom.comment.ad constit. Gallic.in tract.de merca.art. vlt.nu.6.* in quo distinguit Beneuenutus *in tract.de decoctor.6.par.tit. de pact. connen. inter cred.& decoct.nu.1.* an pactum fiat per gratificatiouem, an vero per extorsionem, i.si debitor recusat aliquid dare vel facere,nisi sibi aliquid detur,vel remittatur,& tunc non valeat pactio,& ea non obstante, conditioni & repetitioni remissi locus sit,*vt in l fi.ff.de cond.ob turp.causf.& l.2.§.1.ff.eod.*Si vero debitor nō recusabat gratis soluere quod debebat & creditor sponte,& ex mera voluntate residuum remisit,tæta sit pactio,*vt in l.si intra.ff.de pact.*si tamen probari non potest quod actum sit, & sic in dubio,iurata tamem sit liberationis pactio,ad solidi liberationem potrigitur, vt auditi contra decoctores creditores vlterius non possint,quasi sponte sua videantur conuentionem iniisse,non vero per extorsionem propter iuramenti appositionem, vt actus valeat omni meliori modo quo possit,*vt in l.cum pater,§.filiu matrem,ff.de leg.2.*& per alia, quæ ex illo tex. deduxi *infra in 2.par.c.2.* ita in specie tenet Beneuen. *vbi supra nu.3.vbi nu.* 4.amplius tentat dicere, scilicet,vt hoc procedat, etiamsi constaret de extorsione decoctoris, quod vltimum ipse intelligo verum, nisi hoc casu creditor prius impetraret absolutionem à iuramento,& postea peteret residuum *argum.c.debitores,cum materia, de iureiur.*Hodie autem *per leg.2. vers.y otrosi tit.19.lib.5,nou.recopil.Reg.*indistincte cauetur,vt huiusmodi pacta,conuentio,transactio vel remissio non valeant, non obstantibus quibuscunque clausulis, vinculis & cautelis, cuiuscunque modi sint.Quæ lex meo quidem iudicio non procedet, si pactio prædicta sit iurata,quia *præd.l.*non potuit tollere,nec tollit vires iuramenti, quia de aliis vinculis & cautelis intelligenda est, non vero de iuratis. Quia clausula generalis, *non obstantibus*, &c. non extenditur ad dispositiones iuratas, quia vt illis derogetur ab habente potestatem derogandi,necesse est specialem mentionem fieri iuxta communem opinionem, quam resolui *in repet.l.nemo potest,num.163.ff.de legat.1.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum quo continetur,vt solutio debiti non possit probari nisi per scripturam, non valet nec tenet.*

2 *Statutum vel consuetudo, quod solutio debiti non possit probari nisi per scripturam, bene valet*

3 *Pactum iuratum, quod solutio debiti non possit probari nisi scripturam, bene velet.*

4 *Cautela,vt non obstante statuto, consuetudine vel pacto iurato supradictis possit probari solutio per testes,& n.5. an sit vera.*

5 *Testes licet produci non possint post didicita testificata,poterit tamen pars dare secreto nomina testium iudici,qui ex suo officio eos recipiet, & an sit vera hac cautela.*

6 *Debitor, qui virtute pacti iurati non potest probare*

bare solutionem debiti à se factam, testibus si soluat iterum, habet denuntiationem Euangelicam, vt repetat vnam solutionem,quia à se his idem exactum est contra bonam fidem.

7 *Renuntiatio vel pactum de non probando per testes factum in iudicio, valet & tenet absque iuramento, propter calorem & auctoritatem iudicij.*

CAPVT LXVI.

De pacto super modo probandi solutionem.

1 PACTVM † non tenet, quod faciunt creditores cum debitoribus suis,vt ipsi non valeant probare solutionem nisi per scripturam: ita tenet gl. *in auth. vt sine prohib. mat. §. quia vero, in verb. Senatusc.* ibi *per hoc puto, &c. collatio.7. & gl.1. in auth.iubemus, C.de iud.*quia vtilitas testificandi est communis, *vt in auth. de testib.in prin.* & non est coarctandus modus probationis, nec facultas probationum angustanda, *vt in l quoniam, in fin. C. de heret. & Manich.* & illam gl. 1. sequitur in proprio loco Bar.*n.18.* qui allegat Specul. ita tenentem,sequitur etiam Alex. *in l. quod de bonis,§. frater cum haredem,col.1.ff.ad l. Fal.* & hanc opin. dicit communem Felin. *in c. si diligenti,n.12. de foro compet.* & idem Felin. *in c.2.n.19. de probat.* & *ibi* allegat alios Decius *in fine,*& vtrobique Felin. allegat contra hanc communem opin. Et illam gl.1.dicit singularem, & quod non est *alibi*, Paul. de Castr.*in l.pactum inter haredem,n.5. ff.de pact.& n.17.& 18.*dicit,quod alij sequuntur,& hæc communis opin. est tenenda in iudicando & consulendo,licet in puncto iuris videatur habere difficultatem. Eam etiam testatur communem plures referens Hip.*in rubr.C.de probat.n.33. vbi num.34.* refert alios tenentes contra eam: sed communem tenent plures allegati per Alexan. *cons.102. nu.9. lib.5.* testatur communem cum Hippol. Auend. *in tract.quem fecit super.l.4.& 5.tit.de las excep.l.3. ord.n.53. ad fin.*

2 Hæc † tamen communis opinio limitatur tribus modis. Primo stante statuto vel consuetudine in contrarium: nam valet statutum vel consuetudo restringens facultatem probandi ad vnū modum tantum, puta per instrumentum vel testes tantum,ita tenet alios allegans Felin.*in d.c.2. n.12.vbi n.seq.* decem modis sublimitat hanc limitationem & conclusionem: eandem etiam limitationem sequitur Decius alios plures allegans *in d.c.2.n.13.vbi n.sequent.*limitat hanc opin. decem & octo modis, ad quos est occurrendum quoties opus fuerit, quia bene agunt articulum hunc: eandem limitationem sequitur plures referens & late probans Hippol. *vbi supra n.32. & sequentib.* vbi pluribus modis sublimitat.

3 Secunda † principalis limitatio, quam habet prima conclusio supradicta est, in pacto iurato, nam cum hoc iuramentum non sit contra publicam vtilitatem principaliter,sed priuatam,& non vergat in dispendium salutis æternæ, seruandum est omnino, argum. text. *in cap. cum contingat, de iureiur.cum similibus.* Et ita in terminis nostris tenet Speculator *in tit.de probat.§. videndum nu.6.* sequitur alios allegans Felin. *in d.c.si diligenti,nu. 12.& in d.c.2.de probat.n.20.* & *ibi* Decius *n.13.col. penult.in versic.* sed pro dicto. Ioann. de Imol. sequitur etiam alios allegans Marcus Ant.Bauerius *in tractatu de virtut. & virib.iuram. n.141. vol.5. tract.diuers.Doct.fol.26.* vbi refert ex Alex. valere conuentionem, quod debitor non possit probare solutionem debiti in totum vel in parte, nisi per instrumentum debiti iniissum. Sed hoc est contra primam communem conclusionem positam *supr. in prin.huius c.* & ideo non tenendum, nec in iudicando nec in consulendo, nisi interueniente iuramento, vt supradictum est. Et in his terminis loquitur Alex. *ibi* per eum allegatus, *scilicet, cons. 102.n.9.vol.5.* & idem Alexand.*cons.138.n.4. vol.6.* licet,addit Alex. *d.cons.102.n.9.* dicat hanc limitationem Alex. de iuramento futilem esse, quia petenti non negabitur dispensatio, sed teneo eam, quia licet concedatur absolutio ab hoc iuramento, remanet pactio confirmata virtute iuramenti, & est seruanda.

4 Consulit † tamen Speculator *vbi supra* ad cuitandam hanc limitationem, vt debitor procuret, si poterit, testes recipi super solutione debiti iudicis officio: sequitur Fel.*in d.c.2 d. n.20.* vbi inquit pro hoc allegare Ioan.Andr. text. *in c. ad nostram el 1.de iureiur.* & quod sequitur Imol. *ibi* dicens hoc valde esse notandum pro extensione *d. c.ad nostram*, cum loquatur in iuramento præstito super vsuris, & refert etiam Domin. & Lap. *in c.quamuis de pact. in 6.* sequentes hoc consilium Specul. sequitur etiam Cœpollam & alios idem tenentes allegans Marc. Anton.*vbi supra*,& Alex. dict.*cons.238.n 4.*& Hipp.*vbi supra n.58.*

5 Pro † quo consilio Specul. allego bonum dictum Bal.licet aliud agentis,*in l. ampliorem, in pr. n.5.C.de appell.* vbi dicit, quod licet post didicita testificata, non possint produci testes, *vt in auth. de testib. §. quia vero multi, cum similib.* est tamen cautela ad hoc, vt post publicationem processus testes deponant,scilicet,quod pars det nomina testiū iudici,& absenter se,& tunc iudex,in quo nō timetur subornatio, recipiat dicta testium & eorum iuramenta.Pro quo facit *l.vbicunque.ff.de interrogat.actio.* & opin.Bal. sequitur alios allegans, inter quos Cœpollam repertorium Fel. *in verb. publicatio sola testium,ad finem,* & Alex.*d.cons.238. nu.5.* & *ibi* addit. refert alios & Hippo. *vbi supra, nu.58.* & idem *in l,1.§.si quis vltro, nu.9 ff.de qu.* vbi plures refert. Sed vtrumque consilium, & Speculatoris & Baldi,mihi non placet, quia nec iudex cum bona conscientia posset ad instantiam partis, licet secreto,examinare testes à parte nominatos super solutione debiti aduersus conuentionem iuratam partium,quæ iusta est & seruanda,vt *supra* dictum est,nec testes recipere post didicita testificata, cum pars eos producere non possit.Ergo cum ipse expressum si his duob. casibus,quod pars non possit testes producere, non poterit iudex tuta conscientia eos recipere ad instantiam occultam partis, tanquam ex officio, quia facit contra tertium iuris præceptum & contra iustitiam distributiuam, quæ habet,vt ius suum vnicuique tribuatur, & multo minus his casibus poterit iudex testes recipere ex mero & puro officio absque partis vlla petitione,quia in caussa priuata non potest iudex impartire officium suum non petitum, iuxta regulam iuris *in l. 4.§.hoc autem iudicium,ff.de damn.infect.cum similib.* nisi sic fieri deceret ad eruendam veritatem, quia iudici nunquam concluditur, *argum.text.in dict.l. vbicunque, ff.de interrogat.act.* Et in inuenio,quod in terminis contra dictum Bald.*in d.l. ampliorem,*

tenet

tenet additio Baldi *ibi* cum Roman. quem refert, dicens dictum Bald. posse tantum procedere, quando culpa iudicis testes in prima examinatione non fuissent recte examinati, secus autem si culpa partis (quod etiam probat Alex. *dict.consil.* 238. *n.4. vol.6.* licet cum Bald. transeat, & Mexia Ponce *in l.Reg. Toleti.1.par.fundam.12.n.17.fol.31. col.3.*) & *ibi* Addit.Bald.refert alios ita tenentes,ea ratione,quia non potest iudex supplere extra tempus concessum parti, vt notatur *in l. filiusfamil.* §. *veterani, ff.de procurat.& in l. querelam.C. de falf.*& dictum Baldi falsum etiam putat Addit Alex.*dict. consil.*233. *num.5.* Ideo absque dubio teneo in vtroque casu contra supradictum consilium ex parte iudicis, vt testes recipere non possit ad instantiam occultam partis, sicut nec ad publicam posset,nec ex mero officio,nisi in duobus casibus *suprà* proxime dictis. Imo nec pars, quæ iurauit non probare per testes solutionem, poterit procurare cum bona conscientia,vt iudex illos recipiat, quia iam eo ipso facit quoad Deum contra iuramentum proprium, & per consequens incidit in periurium: nec in casu Bald.*supra* dicto poterit recte,meo iudicio, pars secreto iudici offerre nec dare nomina testium, quod examinet post didicita testificata,nisi in casu, quo diximus posse saluari dictum Bald. ex ipsius additione. Et ita teneo, quamuis non inueniam cõtradicentem Speculatori in supradict.suo consilio, mea tamen opinio est securior in animæ iudicio, ac proinde tenenda.

6 Si tamen † debitor, qui iurauit non probaturum solutionem debiti per testes,sed tantum per instrumenta, soluit realiter, & non habet aliam probationem quam testium, tunc succurretur ei alio remedio, postquam soluerit secundo, & sic adimpleuerit iuramentum,scilicet,per denuntiationem Euangelicam,quia à se bis idem exactum est contra bonam fidem. De qua denuntiatione Euangelica, vnde dicatur & quando locum habeat, tradit bene Marant. *de ord. iudic. 6. parte, princip. in cap. de denuntiation. num.4.& 5. fol.346. & sequent.*

Tertia principalis limitatio est,quando renuntiatio testium fieret in iudicio, quia valet & tener, etiam sine iuramento, propter calorem & auctoritatem iudicij, secundum Bartol.& Angel. *in dict.authentica,iubemus, per tex.in cap.de testibus, & in cap.cum venissent, eodem titul.de testib.*sequitur Felin. *vbi suprà*, scilicet, *in d. cap. si diligenti*, †*num.12. & in d. cap.2. num.10.de probat.* alias duas limitationes ponit & refert Felin. *vbi suprà.*

SVMMARIVM.

1 *Qui promisit se præsentare certo tempore & fuit detentus in priuato carcere, non excusatur à pœna,si habuit copiam exeundi & non fecit, secus vero si esset detentus in publica custodia.*

2 *Si tamen detentus in priuato carcere,iurasset carceres non exire,hoc casu indistincte excusatur à pœna, si non exiuit' ratione periurij euitandi.*

CAPVT LXVII.

De promissione præsentandi se certo tempore.

QVi promisit † se præsentare certo tempore, & fuit detentus in priuato carcere, si habuit copiam exeundi & non fecit, non excusatur à pœna, nec restituitur: secus vero si esset detentus in publica custodia,*gl.notabilis in l.succurritur,verbo.putat, ff.ex quib.caus.maior.* 1

Si tamen detentus † in priuato carcere iurasset carceres non exire, isto casu indistincte à pœna ratione periurij excusabitur, etiamsi facultatem exeundi habuerit, quia non licuit sibi iuramentum etiam metu extortum ante absolutionem violare, præcipue cum possit illud seruare absque interitu salutis æternæ,argumento tex. *in capit. si vero, cum similib. de iureiurand.* Et in terminis ita tenet cum Bald. & Barbat. quos refert, Marcus Ant. Bauerius *in tractatu de virtut. & virib.iuramenti, num.146. vol.5. tract. diuers. Doct.fol.26.* 2

SVMMARIVM.

1 *Actio per alterum licet sine cessione acquiri non possit, hoc tamen fallit, si interueniat iuramentum, quia per iuramentum acquiritur actio sine cessione.*

2 *Stipulatio iudicialis facta per procuratorem acquiritur domino sine cessione.*

3 *Ex iuramento delato alteri parti per procuratorem, contra acquiritur actio domino sine cessione.*

4 * *Actio vtilis acquiritur domino sine cessione, ex instrumento guarentigio celebrato per procuratorem in fauorem domini.*

5 *Nouem limitationes remissiue, in quibus ex contractu procuratoris acquiritur actio vtilis domino sine cessione.*

6 *Hodie iure regio ex contractu seu stipulatione alteri per alterum facta acquiritur actio vtilis sine cessione, & num.7.*

7 *Per stipulationem notarij quæritur actio vtilis absenti sine cessione in omnibus stipulationibus, etiam extraiudicialibus.*

8 *Actio quæ alteri per alterum hodie acquiritur,an sit vtilis, vel directa, remissiue.*

CAPVT LXVIII.

De cessione actionis, an requiratur.

LICET regulariter † non possit acquiri actio ipso iure per alium, sed requiratur cessio vt notatur *in l.possessio quoque,§.& si possessio.ff.de acquir.posses. & in l. stipulatio ista habere licere,§.si stipuler,digest.de verb.oblig.*fallit tamen,si interueniat iuramentum, quia per iuramentum acquiritur actio sine cessione, vt tradit Bart. Bald. & Roman. allegans Marcus Anton. Bauerius *in tractatu de virtut.& virib. iuram. num. 150.vol.5.tract.fol.26.*sed Bart. per eum allegatus *in d. §. & si possessio,* hoc non dicit:Eandem etiam opin. vltra ipsum tenet Ias. *in d. paragr. si stipuler, num.21.* 1

Adde

2 Adde tamen, † quod stipulatio iudicialis facta per procuratorem acquiritur domino absque cessione,vt probat tex.*in l.in caussa,§.fin.cum l sequenti,ff.de procur.* Ita tenent Doct. omnes in supradictis locis ordinariis,scilicet,*in d.§.& si possess.& in d. §. si stipuler.*

3 Ex quo primo infertur,† quod cum iuramentũ delatum à parte parti,ex conuentione ipsarum partium habeat instar iudicij, *vt in l. qui iurasse.§. fin.in fine, ff. de iureiur.d.15. in princ.tit.11.partit.3.* ex iuramento delato per procuratorem alteri parti, vel è cõuerso acquiretur domino actio sine cessione, per text.*in l.nam & postea,§.insiurandum, ff. de iureiurand.* quod intelligit *ibi* Bart. etiamsi fuerit delatum extra iudicium,per text.*in §. & si possessio.* Et quia tale iuramentum habet vim litis contestationis, *vt in dict. l. nam & postea.§.si is qui temporali.* Et hanc opinio. Bart. sequuntur Modern. secund. Alex *in dict. §. & si possessio, num.5.* sequitur etiam plures referens Ias.*in d.§.si stipuler, num.31.*

4 Secundo infertur, † quod si statuto caueatur, quod instrumenta guarentigia habeant exsequutionem paratam (prout hodie cauetur in nostro Regno) ex instrumento guarentigio celebrato per procuratorem in fauorem domini, vel ad ipsius procuratoris per alium celebrato,acquiritur actio vtilis domino absque cessione, quia ex forma statuti facit notarius præceptum guarentigiæ, & sic perinde est ac si fieret illa stipulatio in iudicio: ita tenet Bar. *in d. §. & si possess. nu.3.* vbi Alex.*n.5.* inquit alios allegans esse tenendam opin. Bar.in hoc, quia videtur communis & sequuntur eam moderniores,secund.Ias.*in § si stipuler,nu.20.*

5 Et nouem † limitationes ponit in hac materia Bar. *in d. §.si stipuler,*in quibus ex contractu procuratoris acquiritur actio vtilis domino sine cessione, & *ibi* tale Doctor.eas prosequuntur, aliásque addunt,præcipue Ias. *nu.13. & sequen.*vbi 12. fallentias refert.

6 Hodie † autem attenta *l.3. tit.8. lib.3. ord.* quæ incipit *pareciendo,*& ponitur in noua recopilatione pro *lege 2. titu.16.lib.5. noua recop.reg.*videtur mihi dicendum. quod ex contractu & stipulatione alteri per alterum facta, vel per procuratorem, acquiratur actio vtilis sine cessione. Et ita videtur tenere in terminis Ias.*si stipuler nu.29.*dum dicit,quod si statutum diceret,quod ex stipulatione alteri per alterum agi possit tunc non requiritur cessio, quia dicto, *ex* significat caussam immediatam,*l.1.§.ex incendio, ff de incend.rui.& naufrag.*& allegat in specie ita tenentem Bal. *in l.1.in fin.C. de test.am.manum.*Et licet *d.l. Reg.* non vtatur hac dictione,*ex*, prout Ias.ponit, vt ex ipsa constat,nihil impedit,quia in effectu idem probat & sentit,*d.l.Regia* in sua generalitate, ac si expresse apposuisset d.dictionem,*ex*, quia stante illa l.non est dubium, quin hodie ex stipulatione alteri per alterum facta acquiratur actio,& sic fit correctus per eam tex.*in d.l. stipulatio ista, §.alteri,*cum similib.vt memor sum me dixisse in *rep.l.vnic.num.35. C.quando non pet.par.&c.*ergo acquiritur sine cessione, per supradict.

7 Pro quo etiam † facit, quia si per stipulationem notarij quæritur actio vtilis absenti sine cessione in omnib.stipulationibus, etiam extraiudicialibus, vt est communis conclusio & obseruanda, secundum Ias. *in d.§. si stipuler.nu.15.* testatur etiam communem pluribus allegatis. loquens etiam ante ratihabitionem egregius D. Moli.*de Hisp.prim.l.4.c.2.n.67.tametsi n.70.* refert alios in contrarium. Qui quidem notatius poterat etiam iure communi attento alteri stipulari, nedum in iudicio,sed etiam extra iudicium,secundum communem conclusionem,& obseruandam,quam refert Ias. *vbi suprà num.14.* Eodem pacto hodie ex pacto seu stipulatione,vel contractu per procuratorem vel alium extraneum acquiretur actio vtilis sine cessione domino, vel alteri,cui fit stipulatio,cum hodie attenta *d.l.Regia, vbi suprà* dictum est,possit alter alteri stipulari.Et ita existimo tenendũ,salua correctione melius sentiẽtis. Et postquam hæc scripseram inueni ita in terminis *d. l. Regiæ* tenentem Couar. *lib.1.Variar.resolutio c.14. num.13. in princ.* dicentem d. legis dispositionem esse intelligendam sine cessione, dum tamen ratihabitio aut acceptatio absentis sequuta fuerit, quia ea non sequuta, nec actio quæritur, nec illa obligatio firma ad agendum sine cessione censetur. Et ita est tenendum, quamuis idem Couar. simpliciter in transitu in repet. *cap. quamuis pactum,in 6.secunda part.§.4.num.9.versic. decimo,fol. 93.* & iterum *ibi num.11.fol.94* existimauerit de iure Pontificio, quo valet pactum nudum,& producit actionem,per *d.c.1.de pact.* sicut iure Regio per *d.l.* Regiam vltra acceptationem absentis requiri cessionem.

Et an actio,† quæ alteri per alterum hodie acquiritur,sit directa vel vtilis, agit late Did.Perez *in dict. l. Regia col.1056.* Et an actio vtilis absenti reuocabiliter aut irreuocabiliter ante eius ratihabitionem acquiratur, videndus est latissime, & bene resoluens D.Molin.*vbi supr. num.68.& sequentibus.* 8

SVMMARIVM.

1 *Episcopus licet possit dispensare aduersus propriam constitutionem, etiam sine caussa, hoc tamen fallit, quando constitutio esset iurata, quia debet esse differentia inter absoluentem & absoluendum.*

2 *Papa qui ante creationem in sitiu, & post promisit & iurauit infra biennium celebrare concilium & renuntiare Papatui pro sedando schismate, an efficaciter obligetur, & seipsum absoluere possit.*

CAPVT LXIX.

De Episcopo an possit aduersus propriam constitutionem dispensare.

LIcet † Episcopus possit dispensare aduersus propriam cõstitutionem, etiam sine caussa, quia sicut motus fuit ad condendum, ita potest moueri ad tollendum siue dispensandum, quia est parius tollere & dispensare,*capit.verbum,de pœniten.distinct.1.* hoc tamen fallit,quando constitutio esset iurata, quia licet statuentes possint venire contra constitutionem propriam, vt probat tex. *in cap.cum M. Ferrariensis, de constit.ibi.*In derogationem cõsuetudinis,&*ibi* notat Abb. & Ripa *numer.49.*fallit si constitutio fuerit iurata, quia iurans non potest se ipsum à iuramento absoluere, cum non possit sibi ipsi auctorare,*vt in Clem.vnic.de reb. Eccl. non alien.l.1.ff de auct.tut.*& esset eadem pars absoluta & absoluens,quod esse non potest, argumento *c. nullus,* 1

nullus, 4.q. 4. cum c. sequent. Et debet esse distinctio personarum inter absoluentem & absoluendum, argumento *cap. fin. de instit. & in c. per vestras, de iur. patrona.* Ita in nostris terminis constitutionis iuratæ tenet Marcus Anton. Bauerius *in dict. tractatu de virt. & virib. iura. num.* 153. *vol.* 5. *tract. fol.* 26. vbi allegat hoc tenentem Roman. 325. *incip.* quod ad primum.

2 Pro quo † ego allego etiam, quæ tradit Deci. *cons.* 151. *num.* 10. & 11. vbi cõtra Petr. de Anchar. & Feli. cum Ant. de Butrio & Imola latissime probat & fundat, quod Papa, qui ante creationem ipsius, & & post promisit & iurauit infra biennium celebare concilium & renuntiare Papatui pro sedando schismate, efficaciter obligetur & seipsum absoluere non possit, quia debet esse distinctio personarum inter absoluentem & absoluendum, & inquit Ant. de But. hoc contigisse tempore Pontificis Gregor. XII. de quo latissime agit Doctor. *Illescas in sua Historia Pontificali, secunda par. cap.* 11. *fol.* 41. & *sequentib.* Et quod summus Pontifex non possit se ipsum à iusto iuramento absoluere tradit dicens ita tenere Doct. communiter *in c.* 1. *de constit.* Lopez *in allegatione iuris pro Marchi. Velez, in* 6. *fundamento pro parte oppidi de Mula num.* 9. *pag.* 59. Et ita est tenendum, quamuis Bart. *in tract de Epis. lib.* 2. *in prin. num.* 52. *vol.* 2. *tract. diuers. Doct. fol.* 146. teneat, quod si Papa antequam eligatur, promisit cum iuramento dominis Cardinalibus renuntiare Papatum, non valeat promissio nec iuramentum, cum Bald. quem refert. *in c. venerabilem de electione.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex potest supplere ex officio suo, partibus etiam inuitis, quando est metus ne incidat in periurium, puta quia iurauit seruare statuta.*

2 *Iudex an teneatur iudicare secundum statuta non allegata nec producta?*

3 *Iudex tenetur supplere in iis quæ sunt consuetudinis notoriæ, & quomodo hoc intelligatur, & n. sequen.*

4 *Notorium licet releuet ab onere probandi, non tamen releuat ab onere proponendi, nisi ex actis processu constaret notorietas, quia tunc non est opus eam proponere nec allegare*

5 *Notorietas debet cõstare iudici, vt iudici ex actis.*

6 *Testes deponentes de notorio, debent reddere rationem etiam non interrogati, sicut quando deponunt de fama.*

7 *Iudex licet possit supplere in consuetudine notoria non allegata nec probata, debet tamen se informare de illa saltem summarie ita, vt ex actis constet de ea, si autem consuetudo non est notoria, debet solemniter probari.*

CAPVT LXX.

An *Iudex teneatur iudicare secundum statuta non allegata.*

1 LICET † iudex non possit regulariter ex officio suo supplere *l.* 4. §. *hoc autem iudicium, cum similib. ff. de damn. infect.* tamen quando est metus ne incidat in periurium, puta quia iurauit seruare statuta, potest supplere ex officio suo, partibus etiam inuitis. secundum Roman. *cons.* 417. *incip. in proposito*, quem refert & sequitur Marc. Ant. Bauer. *in tractat. de virt. & vitib. iuram.* 155. *vol.* 5. *tract. diuersor. Doct. fol.* 26.

Pro quo † vltra ipsum facit, quod tradit Franciscus de Ripa *in* §. *hoc autem iudicium, num.* 32. vbi dicit, quod iudex tenetur iudicare secundum statuta etiam non allegata, quia statuta sunt etiã iura, *vt in l. omnes populi. ff. de iust. & iur.* Quod est verum secundũ ipsum, si statuta sint registrata in volumine statutorum, secus si sint extrauagantia, quia talia statuta sunt in iudicio producenda, *c. pastoralis, de fide instrum.* Item verum est in statutis loci ipsius iudicis: secus in statutis alterius loci, quia illa etiam sun producenda. Ita Ripa alios allegans, cuius opin. licet eum non referat, sequitur Bartol. & Paridem de Puteo allegans Auiles *in proœm. c. correctorum, in gl. en los casos, nu.* 12. *fol.* 17. *col.* 4. vbi dicit, secus esse in consuetudine non scripta, quia illa indiget probatione, & onus probandi in caussa ciuili non pertinet ad iudicium, secundum Bal. *in l.* 1. *C. vt quæ des. aduoc. &c.* Sed quod *suprà* dictum est de statutis extrauagantibus & de statutis alterius ciuitatis vel villæ, quod debeant in iudicio produci, intelligit Ripa *vbi suprà.* quantum ad effectum rei prohibitæ, id est, vt sit prohibita ignorantia statutorum extrauagantium, vel alterius ciuitatis. sicut est prohibita ignorantia statutorum registratorum in loco iudicij, quæ omnibus incolis debent esse nota post publicationem, vt *in auth. vt non. fact. constit. & c.* Sed quantum ad effectum, quod iudex debeat iudicare secundum statuta extrauagantia vel alterius ciuitatis nota ipsi iudici, dicit quod tenetur alias facit litem suam, sicut si iudicaret contra legem, quia editio statutorum solum fit ad finem, vt statuta deducantur in notitiam & ne iudex prætendat ignorantiam, vt declarat Bald. *in l. leges sacratissimæ, C. de legib.* Sed stante notitia, cessat ratio editionis, ergo &c. & refert Cardin. Abb. & Felin. ita tenentes in d. *cap. Pastoralis.*

2 Vnde † infert idem Rip *in num.* 34. quod iudex
3 tenetur supplere in his quæ sunt consuetudinis notoriæ, quia consuetudo est ius non scriptum, vt in §. *ex non scripto, Instit. de iur. nat. gent. & ciuil.* Et licet consuetudo sit probanda, vt probat tex. *in* §. *ex non scripto, Insti. de iur. natur. gentium. & ciuil.* probat etiam tex. *in cap.* 1. *de constit. lib.* 6. & *suprà* dictum est: tamen talis probatio requiritur ad finem ne iudex possit ignorantiam prætendere: Quæ ratio cessat in consuetudine notoria, secundum Panormit. & alios plures, quos *ibi* ad hoc refert.

Nec obstat secundum ipsum *nu.* 35. quod notorium est allegandum, licet non probandum, *iuxta gl. in clementina, appellanti, de appell. ver. alias caussas*, quæ tenet: Quod licet notorium † releuet ab onere probandi, non tamen releuat ab onere proponendi. Quæ gl. communiter est vbique approbata, quia incidenter venit, cam hic non probabo. Interim tamen illam plures allegans testatur communem Domin. Anton. de Padill. *in l. si adibus, num.* 10. *C. de seruitutib. & aqua*, vbi ex hoc bene infert: quam etiam illationem facit Didac. Perez *in l.* 6. *tit.* 2. *l.* 4. *ordinament. col.* 1382. vbi sequitur gl. illam, quam etiam testatur communiter approbatam Philippus Francus *in cap. vt debitus honor. col.* 8. *fol.* 56. *de appellat.* vbi limitat, nisi ex actis processus constaret notorietas, quia tunc non est opus eam proponere nec allegare: idem tenet

tenet Feli. *in c. cum ordinem, n.* 11. *de rescript.* vbi sublimitat & declarat: quam etiam limitationem tenet Curt. Iun. *in leg. si vnus,* §. *pactus ne peteret, n.* 106. *ff. de pact.*

5 Et quod † notorietas debet constare iudici, vt iudici ex actis, sequitur plures allegans Alexand. *cons.* 196. *n.* 16. *vol.* 2. Et testatur esse communem opin. idem Alex. *cons.* 117. *incip. visis processu, vol.* 4. *n.* 20. dicens ab ea non esse recedendum in iudicando, quem corrupte refert & sequitur Ias. *in l. si vero,* §. 1. *n.* 13. *ff. qui satisd. cog.*

6 Vbi *n.* 14. dicit, † quod testes deponentes de notorio, debent reddere rationem etiã non interrogati, sicut quando deponunt de fama, de quo est videndus Matthæus de Afflict. *dec. Neapol.* 277. & Roland. à Valle *cons.* 3. *n.* 51 & *seqq. l.* 1. Et eandem opin. supr. d. Alex. eum alleg. dicit magis communem Io. Oros. *in d. l. si vero,* §. 1. *n.* 1. & idem *in l. illicitas,* §. *veritas, n.* 25. *ff. de offic. præs.* licet contrarium velit. Matth. de Afflict. *dec. Neap.* 318. *n.* 3. & 4. Cũ igitur hæc ita se habeãt, quod notoriũ debeat saltem allegari, quod etiam probat tex. *in l. si adulter. cum incestu,* §. *idem Pollioni ff. ad l. Iul. de adult.* videtur quod suprad. illatio Ripæ non possit procedere. Sed non obstant suprad. quia procedunt in notorio, quod proponitur in iudicio, ad finem illud prosequẽdi, secus in notorio, quod exigitur ad finem solius notificationis, vt in casu nostro, secundum Imol. *in d. Clem. appell. col.* 2. & Felin. *in c. dilecti, in prin. de iudic.*

Et pro hac opinione Ripæ faciunt, quæ tradit Rochus de Curt. *in cap. fin. de consuet sectio* 8. *n.* 50. *fol.* 99. & 100. *in paruis*, vbi dicit, quod si consuetudo est inducta consensu vel actu totius populi, quia hæc notoria est, tunc super ea, vt super notorio iudex potest procedere per medium informationis, vt notatur *in cap. bona, de election. & in cap. vestra, de cohabit. cleric. & mul.* Et sufficiunt testes non iurati & recepti absente parte, & quod hoc procedit in consuetudine longi temporis, secus si esset longissimi, vel cuius initij memoria non existeret, quia tunc sufficeret probatio fa-
7 mæ. Et quod potest iudex † se informare de cõsuetudine notoria, vel etiam quando versatur in foro & supplere, & illa, quæ non est notoria, debeat solemniter probari, & quod hæc opinio, vt constat ex allegatis per ipsum, communior videtur & rationabilis est. Et ita debet intelligi & declarari ex supradictis limitatio Ripæ, *vbi supr.* sc. quod licet iudex possit supplere in consuetudine notoria non allegata vel probata, debeat tamen se informare de illa saltem summarie, ita vt ex actis constet de ea, & idem in alio quocunque notorio, ad hoc vt in sententia non deuiet ab ipsa consuetudine, & vt cognoscat in quibus casibus est consuetudo & in quibus non. Hoc etiam modo saluandi sunt Bar. & Alb. qui *in dict leg de quib. ff. de leg.* volunt, quod consuetudo, quando est notoria, non sit de necessitate alleganda: idem Bart.
1 *in leg.* 2. *Codice, qua sit long. consuet.* & Alber. *ibi in rubr. licet Celsius consil.* 54. *num.* 19. dicat Bartol. in hoc communiter reprehendi, vt per Ias. *in dict. leg. de quibus, col. antepenult. vers. successiue qualiter*, & merito (nisi saluetur supradicto modo) quia vltra supradicta, quod notoria consuetudo, vel vsus notissimus legis fori vel municipalis probetur, licet non sit necesse, allegari tamen debeat, nisi ex actis constet, tenet & probat latissime alios allegans Burgos de Paz *in leg.* 1. *Taur. numero* 133. & *sequentibus*, vbi alia ex supra dictis refert. Cum ergo hæc ita se habeant in statutis & consuetudine notoria, & iudex teneatur secundum ea iudicare, ergo à fortiori tenebitur seruare ista statuta, etiã ex officio, quando sunt iurata per ipsum, hoc est, quia iurauit ea seruare, licet à partibus non allegetur, cum in principio sui officij regulariter iudices soleant iurare se seruaturos statuta ciuitatis vel villæ, in qua sunt iudices electi vel constituti, ne alias incidant in periurium.

Supradicta tamen principalis conclusio de statutis iuratis per iudicem seruandis, debet intelligi de illis, quæ sunt in vsu, non vero de illis, quæ consuetudine sunt sublata vel quæ contra ius, vel alias illicita sunt, vt late dixi *supr. hac prima part. cap.* 38. quæ hic repeti possunt, ideo omitto.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum operatur, vt dispositio super qua adiicitur, extendatur ad incogitata de iure, secus ad incogitata de facto: exempla ponuntur hic.*

2 *Iuramentum ad hoc vt præiudicet, sufficit quod sit super facto, licet iurans in specie ignoret ius, quod ex facto oritur.*

3 *Iuramentum tunc non extenditur ad incogitata, quando non est cogitatum in specie nec in genere, secus si generaliter fuit tantum cogitatum.*

4 *Propter iuramentum censetur quis magis deliberate accedere ad actum faciendum, & censetur cogitare omnes casus in genere, qui in illo negotio saltem in genere poterant considerari.*

5 *Iurans præsumitur certioratus & deliberatus accedere ad actum super quo iurat.*

6 *Iuramentum semper intelligitur reb. sic se habentibus vel stantibus.*

CAPVT LXXI.

An dispositio iurata extendatur ad incogitata.

1 LICET † dispositio extendatur ad incogitata, *lege cum Aquiliana, lege qui cum tutoribus, digestis de transactio. & in leg. si de certa, Codice eodem titul. & in leg. mater decedens, digestis de inoffic. testament.* tamen si iuramentum sit interpositum, fiet extensio ad incogitata, ita notat Bartol. & magis communiter scribentes *in leg. sciendum, digestis de ver. obligat.* secundum Marc. Anton. Bauer. *in dict. tractatu de virtutibus, & viribus iurament. volum.* 5. *tractat numero* 19. *folio* 20. quod temperat ibi procedere, quod fiet extensio ad incogitata de iure, vt ad beneficium restitutionis vel Velleian. & simil. licet non fiat certioratio, non antẽ ad incogitata de facto, & ibi ponit duo exẽpla ad hoc. Primum, quando iurans approbauit compromissum, in quo erat condemnatus ad præstanda legata de præsenti, cum in veritate essent conditionalia, & postmodum fuit detectum, quia poterit contrauenire non obstante iuramento de non contrauenendo, quia ad talia incogitata de facto iuramentum non extenditur secundum Paul. & alios quos refert. Secundum exemplum refert ex eodem Paulo, scilicet quod quietans & liberans administratorem, quia credidit computos recte redditos,

 potest

potest contrauenire, non obstante iuramẽto, quia non extenditur ad hoc ignoratum. De quo vltimo exẽplo dixi late *supr. c.*40. Sublimitat tamen ipse Marc.Ant. hoc præterquam si simpliciter esset iuratum non contrauenire aliqua ratione vel caussa, quia tunc fit extensio etiam ad incogitata de facto, quia de illis potuit in genere cogitari, per ea quæ ibi ipse tradit.

2 Pro quo facit, † quod tradit Alexan. *cons.*27. *n.*4. *lib.*1. vbi allegans Bart. & alios inquit, quod ad hoc vt sibi quis præiudicet per iuramentum, non requiritur, quod sciat particulariter & in specie omne ius dependens à facto, quia videtur iurare super omni iure descendente ex illo facto, *vt in l. si duo patroni, §. idem Iulian. & in l. duob. §. si quis iurauerit, cum sequent. ff. de iureiur.* Vnde iurando non venire contra contractum, videtur in genere cogitare de omni remedio quod sibi competere posset ad rescindendum contractum, licet specialiter non habuerit scientiam ab eo, iuxta *l. qui iure milit. ff. de milit. test.* tradit idem Alex. *cons.*11. *n.*15. *vol.*3. *in cons.*14. *n.*21. *lib.*6.

3 Vbi † plures allegans dicit & concludit, quod tunc iuramentum non extenditur ad incogitata, quando non est cogitatum in specie nec in genere, secus si saltem fuit cogitatum generaliter per tex. *in l. sub prætextu, la* 2. & quod ibi notant Doct. *C. de transact.* dixi *supr. c.*61. *n.*21. Sicque intelligendus est Abb. & eum referens Loazes *vbi infrà*, allegabitur, non illo numero, sed *num.*164. existimans, quod iuramentum debet restringi quantum potest, vt iurans minus obligetur.

4 Adde etiam † Robertum Maran. *disp.*7. *num.*8. *fol.*732. dicentem, quod propter iuramentum censetur quis magis deliberate accedere ad actum faciendum, & censetur quis cogitasse omnes casus, qui saltem in genere poterant considerari in illo negotio, & allegat plures hoc tenentes: & inquit quod hoc habetur per Doct. communiter *in d. l. sciendum, ff. de verb. oblig.* & in aliis locis ibi per eum citatis.

5 Addit † Alex. *cons.*302. *n.*4. *l.*5. quod iurans præsumitur certioratus, & deliberatus accedere ad actum, super quo iurat.

6 Bene † tamen verum est, quod renuntiatio iurata nunquam extenditur ad ius non competens tempore renuntiationis, sed ad tunc competens restringitur, quia in omni actu & dispositione intelligitur clausula illa, rebus sic se habentibus & stantibus, vt probat tex. *in cap. cum inter, de renuntiatio.* & *ibi* notat Abb. & communiter Doctor, de quo optime per Ias. *in leg. quod Seruius, num.*8. *& seq. ff. de cond. caus. dat.* vbi refert illationes. Ex quo plurima etiam infert Hippol. *in l.*1. §. *fi. n.*33. *& pluribus seq. ff. de quæst.* & Anton. Gomez, *in l.*22. *Taur. num.*10. *col.*7. *illius num.* de qua clausula videndi sunt omnino Bertach. *in suo repertor. in clausul. de contractibus in hac eadem clausula, fol.*144. Tiraquell. *in l. si vnquam, in præfatione, num.*166. *& sequentibus, folio* 78. *Codice de reuocanda donation.* Iatius Alciatus *libro* 3. *de verb. significat. num.*35. *& sequentibus, folio* 308. Et bene Celsus Hugo *consil.*24. *num.*19. *& cons.*81. *num.*8. & omnia supra dicta in hoc *numero* 6. tenet alios allegans Loazes, *in allegatione iuris pro Marchion. Velez in respons. ad* 5. & 6. *fundam. num.*6. *& seqq. pag.*335. *& sequenti.*

SVMMARIVM.

1 *Fideiubere quilibet potest pro altero regulariter.*
2 *Clericus licet prohibeatur esse fideiuss. in sæcularibus negotiis, si tamen fideiubeat, bene tenetur.*
3 *Redditus beneficij possunt clerico fideiubenti interdici & capi in caussam iudicati, donec soluat.*
4 *Episcopus an possit fideiubere?*
5 *Iuramentum de non fideiubendo vel mutuando, vel eleemosynam dando nisi illi qui fuerit in extrema necessitate, vel de non intrando in religionem, vel ordines sacros non suscipiendo, nec Episcopatum acceptando, & similia an obliget.*
6 *Iurans se non facturum aliquod melius bonũ, quod tamen facere non tenetur, peccat quidem iurando, non tamen peccat iuramentum seruando, sed multo melius faciet si non seruet.*
7 *Absolutio à iuramento quando sit necessario petenda vel non petenda, antequam contraueniatur.*
8 *Votum illarum rerum, quæ sunt licita de se, quatenus tamen maius bonum impediunt, nullo modo obligat nec est seruandum.*
9 *Iurans aut vouens se nunquam futurum Episcopum, tenetur non procurare, sed instante necessitate electus potest acceptare.*
10 *Votorum commutatio in melius, sustinetur, ne maius bonum impediatur.*

CAPVT LXXII.

De iuramento de non fideiubendo.

1 IDEITVM † est vnicuique regulariter pro alio intercedere & fideiubere, vt *per totum, C. & ff. de fideiuss.* Quia vt inquit *l.*1. *tit.*12. *part.*5. omnis homo potest esse fideiussor, qui potest facere promissionem, vt ex ea obligetur, & *in l.*2. statim sequenti excipiuntur aliquæ personæ, quæ fideiubere non possunt.

2 Adeo † vt licet clericus sæcularis fideiussionibus inseruiens, ab Ecclesia sit abiiciendus, vt in *c.*1. *de fideiuss.* & ibi Doct. Si tamen fideiubeat, bene valet eius fideiussio & obligatio pro aliis. Hæc est magis communis opinio secundum Iason. & Ioan. Orosc. *in l.*1. *n.*5. *ff. si quis in ius voc. non ier.* & Anton. Gom. *c. fideiuss. n.*18. vbi inquit, quod obligatus dare fideiussorem, adimplet dando eum, licet clericum det, dum tamen non sit de iudicio sisti: & pro hac cõmuni opinione allego. *l.*6. *tit.*18. *lib.*3. *for. leg.* vbi inquit lex illa: *Ningun Arçobispo, ni Obispo, ni otro prelado, ni clerigo seglar, no faga fiaduria por otre, y si la fiziere, la y glesia ni su bienes nõ sean tenidos por tal fiaduria, mas los bienes de su patrimonio que huuiere, on de otra qualquier, sean tenidos por la fiaduria que biziere.* Et *ibi* notat. Montan. *expresse in gl.*1. idẽ etiã probat. *l.*45. *in prin. tit.*6. *par.*1. vbi dicitur. *Fiadores no deuen ser los clerigos que son de Epistola, o dende arriba, en las rẽtas del Rey, nin de otro señor de la tierra, ni de cõcejo, ny en pleyto de arrendamiento de heredades agenas, ni de bienes de huerfanos, mas bien pueden fiar vnos a otros en sus pleytos, o en su y glesias, o a homes que fuessen cuytados, por fazerles ayuda.* Subdit insuper lex in nostrum proposi

propositum: *Pero si ellos entraren en alguna destas fiaduras que les son defendidas, valdra la fiaduria, quanto en los bienes que los fallaren, mas no que sus personas nin sus yglesias sinquen obligados por ellos.* Redditus † etiam beneficij ob caussam iudicati possunt clerico fideiubenti interdici, & capi, sic nec soluat. *argum. cap.*2. *incip. peruenit, de fideiuss.* Secundo quia licet speciali conuentione stipendia quotidiana non possint obligari, vt notat gl. *in d. c.*2. & *ibi* doct. tamen ex caussa iudicati possunt per iudicem in subsidium capi: *vt in l. stipendia. C. de exsequut. rei ind. & in l.*1. *C. de præd. min.* Et in terminis ita his argumentis in redditibus beneficij tenent Montal. *dict. l.*6. *in gl. de sit patrimonio.* & Greg. Lop. *in dict. l.*45. *in gloss.*4. *ni sus yglesias.*

4 Et inquit † idem Greg. *in d. l.*2. *tit.*12. *par.*5. *in gl. de los Obispos*, quod licet hodie per *d. l.* corrigatur *d. l. for.* in quantum loquitur de Episcopis quod possint fideiubere, quia *in d. l.*2. dicitur, quod Episcopi non possint fideiubere, & sic æquiparentur religiosis in hoc & clericis regularib. & collegiatis, qui etiam non possunt fideiubere, ne à seruitio Dei, & eius ecclesiæ abstrahantur ratione fideiussionis: *vt in c. quod quibusdam, de fideiuss. & in d. l.*6. *fori in* 2. *parte, & in d. l.*2. *par. & ibi* notat Greg. Lop. *in gl. Clerigos reglares.* Tamen inquit se credere, quod in practica seruaretur opinio gl. *in c. te quidem,* 11. *quæst.*1. & Montalui *in d. l. fori*, vt de bonis patrimonialib. & redditibus Episcopatus Episcopus obligetur ex fideiussione. Sed Montal. ibid. non loquitur in redditibus Episcopatus, sed beneficij clerici fideiubentis, in quibus ita fit quotidie & practicatur. Et hinc prouenit practica hodierna, vt clerici obligent bona sua & redditus spirituales & temporales, quia in spiritualibus tantum redditus beneficij possunt capi pro caussa iudicati, *vt in dicta capitulo peruenit, de fideiussoribus.*

5 Hæc tamen † omnia licet ita se habeant, si clericus iuret non fideiubere pro alio, non videtur illicitum hoc iuramentum, ac per consequens seruandum est, quia videtur conuenire cum iure communi, scilicet, tex. *in d. c.*1. *de fideiuss. & in dict. cap. te quidem,* 11. *qu.*1. vbi probatur, quod clerici non debent fideiubere: nec etiam in laico hoc iutamentum illicitum videtur, ac etiam est seruandum. Nam ad hoc vt iuramentum sit illicitum, requiritur quod per eius obseruantiam vtraque salus, spiritualis & temporalis, vel saltem altera periclitetur, vt *in* § *fin.*22. *qu.*4. *cum similib.* quod non est in hoc casu, & alio modo necessitatibus proximi possumus subuenire, quod sufficit, vt habetur *in fin. d.* §. *fi.* Ita in terminis tenet Oldr. de Ponte *cons.*90. vbi hoc limitat dicens. Se credere, quod si tanta esset necessitas fideiussoris, quod nisi iste iurans fideiuberet, altera salus periclitaretur, vel corporalis vel spiritualis, nõ obstante ipso iuramento posset fideiubere etiam clericus, arg. tex. *in c. non satis,* 86. *distin.* Et quia non videtur iurasse non fideiubere in tanta necessitate: vel si hoc sensit, iuramentum esset illicitum argumento *c. quanto de iureiur.* Sed Sylvest. *in summa verb. iuramentum,* 4. *num.*29. approbat hoc vltimum Oldrad. licet eum non referat, sed refert Ioan. Andr. & Abb. illud tenentes & ipse cum Abb. tenet contra primam cõclusionem Oldrad. *vbi suprà*, quod tale iuramentum de non fideiubendo non obliget, etiam vbicunque proximus vere non indiget fideiussione licet non periclitetur eius salus, nec eleemosyna sit de necessitate, quia licet hoc casu fideiussio non sit de præcepto, est tamen de consilio, & opus ex pietate faciendum propter Deum & proximum. Non potest autem quis obligari, vt non faciat opera pietatis & perfectionis: quia non est verisimile, quod Deus talia iuramenta suscipiat contra consilium suum. Imo addo ego, quod videtur iuramentum hoc contra bonos mores, quandoquidem est contra opera charitatis & pietatis, ac per consequens non est obligatorium, iuxta regulam iuris vulgarem, *non est obligatorium, &c.* Eandem etiam opinio. in hoc vltimo cum Sylvest. contra Oldrad. licet eos non referat, scilicet, quod iuramentum de non fideiubendo vel de non mutuando, vel de non dando eleemosynam illi, qui non esset in extrema necessitate, vel de non intrando religionem, vel ordines sacros non suscipiendo, nec episcopatum acceptando & similia, ad quæ iurans non tenebatur, licet ex se esset melius facere, non sit peccatum mortale, cum gl. à nemine allegata *in c.* 1.85. *dist.* Caietan. & Tabienf. contra Ang. & Sylvest. tenet Nauarr. *in Ma. cap.*12. *num.*16. Sed *suprà* d. glo. allegat Roman. *singul.*507. *in noua impressione*, vbi dicit esse similem *in cap. fin. verb. confirmauit.*22. *q.*4. quas allegat Bal. *in l. ad excludendam, C. de reb. credit. vers.*5. vbi de eo, qui iurat non doctorari. Et illæ glossæ tenentur communiter, secundum *additio. nouam*, Rom. *vbi suprà*, & probat Couarr. *vbi infrà, in paragr.*6. *num.*8. reprehendens Gratianũ *in cap. fin. in fine,* 22. *q.*4. qui cõtrariũ videtur innuere, & ab omnibus reprehenditur, secundum Palud. *in* 4. *distin.*38 *q.*1. *col.*4. Quamuis *ibi* Maior. *q.*1. *col.*3. velit eum defendere. Et inquit Nau. *vbi sup. n.*17. in proposito nostro, quod licet huiusmodi iuramenta possint seruari sine peccato, non tamen obligant ad eorum obseruantiam, & possunt violari propria auctoritate iurantis, secundum Ant. contra Archi. Io. And. & Abb. quos *ibi* refert. Addit insuper Nauar. melius esse violare, quam seruare iuramentum de faciendo illud, quod ex se sit otiosum, vel indifferens ad bonum & malum, vt *ibi* etiam exẽplificat plurib. modis. Hanc eandem opin. contra Oldr. expresse eum reprobans tenet Couar. *de pact. in* 6. 1. *par. relect.* §. 6. *num.*7. *fol.*45. vbi dicit, quod si quis iureiurando promittat non mutuare pecunias, vel nõ fideiubere in iis casibus in quibus ad id tenebatur sub pœna peccati mortalis, vel venialis, dubio procul peccabit, si iuramentum seruet: sed vbi non tenetur id officium in alterum exercere, sed est opus optimum peccabit venialiter iurando, secundum Caiet. quem refert, non tamen peccabit seruando iuramentum, nec illud violabit, si mutuam pecuniam alteri dederit, aut pro eo fideiusserit: ex quibus reprobat Hippol. tenentem contrarium *in rubr. ff. si fideiuss. n.*28. Sed in meo libro in parua impressione, non inueni Hipp. hanc quæstionem tangentem. Hanc etiam opin. cum Couar. quem refert, tenet nouissime Iac. Menoch. *de recup. posse.*1. *remedio, n.*289. Et ita est iste casus, in quo iuramentum licet possit seruari sine interitu salutis æternæ, non tamen obligat ad id seruandum.

6 Quia † vt refert ipse Couar. *vbi supr.* ex Diuo Thoma & aliis, si quis iurat se non facturum aliquod melius bonum, quod tamen facere non tenetur, peccat quidem iurando in quantum ponit obicem Spiritui sancto, qui est boni propositi

inspiratot, non tamen peccat iuramentum seruando, sed multo melius faciet, si non seruet; si prius impetret absolutionem ipsius ad cautelam: addo ipse, licet revera non sit necessaria, *vt constat ex supradictis.*

7 Pro † quo adduco Syl. *in sua summa, ver. iuramentum el 5. num.* 1. hoc modo distinguentem, quod quando dubium est an iuramentũ sit obligatorium, necne, nemo contrauenire potest sine auctoritate superioris, sed remittere debet ad ecclesiasticum: quãdo vero non est dubium de eius obligatione, sed certum est quod non obligat, tũc si seruari potest absque aliquo dispendio salutis, debet peti absolutio propter reuerentiam sacramenti, non quantum ad necessitatem, sed solum ne notetur de transgressione iuramenti ratione scandali: si vero sit in dispendium salutis, vt quia derogat charitati vel eius perfectioni, vel disponentibus ad illam, potest homo propria auctoritate contrauenire. Et hic vltimus est noster casus: allegat etiam *S. Thom. 2. secundæ quæst. 89. art. 9.* ad tertium dicentem, quod in dubio debet peti absolutio, quando Episcopus potest impedire. Sed quando iuramentum expresse repugnat iustitiæ, vt quia iuratum est illicitum, puta homicidiũ, vel impeditiuum maioris boni, puta non intrare in religionem (adde tu & de non fideiubendo vel mutuando, vel eleemosynam dando, quia hæc similia sunt, *vt ex supradictis apparet*) non est opus dispensatione, sed in primo casu tenetur quis non seruare iuramentum, in secundo autẽ seruare potest & non seruare, vt dicunt ipsi. Et quod iurans non fideiubere pro alio, vel non mutare pecuniam possit id facere absq; periurio ex caussa ad releuandam proximi necessitatem, tenet cum aliis Loaz. *in alleg. iur. pro Marchion. Velez in respons. ad 5. & 6. fundam. n. 57. & 58. pag. 334.*

8 Vltimo, † superioribus de iũramento addendum est, quod eodem modo votum huiusmodi rerum, quæ sunt licitæ de se, quatenus tamen maius bonum impediunt, nullo modo obligat, nec est seruandum, secund. Palud. *in 4. distin. 38. qu. 1. col. 4.* cum quo est communis, secundum Nauar. *vbi supra, in d. c. 12. num. 29.* quod etiam probat Sylvest. *in sua summa verb. votum el. 1. q. 3.* dicens quod licet votum & iuramentũ debeant seruari, quoties possunt sine interitu salutis æternæ, quo nomine hoc votum potest seruari, subdit tamen esse verum, quando habent hæc vota & iuramenta tres comites, iudicium, iustitiam & veritatem, quibus carent ista vota siue iuramenta.

9 Idem vltra † eosdem probat summa Astens. *secunda parte l. 6. tit. 43. art. 2. q. 6.* subdens, quod qui iurat, aut vouet se nunquam futurum Episcopum, tenetur non procurare, sed instante necessitate electus non obstante voto vel iuramento, potest acceptare, quæ omnia habuit ex Hostiens. *in summa de voto, n. 3. cum seqq.*

10 Qua † ratione votorum commutatio in melius sustinetur secundum Ant. *in c. 1. & in c. non est, de voto,* ne maius bonum impediatur.

SVMMARIVM.

1 *Tutor necessario, ad hoc, vt tutela sit valida an teneatur in ipsius creatione specialiter promittere, quod pupilli defensionem absque vlla dilatione suscipiat, vel sufficiet quod id promittat verbis generalibus, æquipollentibus tamen?*

2 *Iura recopilata ab imperatoribus Romanis, non dicuntur apud nos iura, sed dicta sapientium.*

3 *Iuramentum adiectum in tutelis per tutores, habet effectum specialis clausulæ, quod defensionem subibunt, &c.*

CAPVT LXXIII.

De requisito quodam ad validitatem tutelæ.

VLTRA illa † quæ tenetur facere tutor, de quibus *per gl. ordin. in l. legitimos, digestis de legit. tut.* aliud & quartum necessario requiritur, ad hoc vt tutela sit valida, scilicet quod specialiter promittat, quod pupilli defensionem absq; vlla dilatione suscipiet, alias tutela nihil valebit. Ita probat text. expressus *in l. sancimus, la 2. §. omnem, C. de administr. tut. ibi,* & hoc specialiter expresserint, quod omnimodo sine vlla dilatione defensionem pupillis & adultis, aliisque supra memoratis personis subire eos necesse est: idem probatur *in l. 94. tit. 18. par. 3.* ibi: *E defender sin mal enganno en juyzio, y fuera del.* Et omnes Doct. *in d. §. omnem,* illum notant & commendant expresse ad hoc, dicentes aduertendum esse ad instrumenta pupillaria an hanc clausulam habeant, quia si in eis non reperitur opponi potest exceptio contra ipsa, quod non valeant. Et vltra ordinarios ibi tenet etiam Bar. *in d. l. legitimos, circa finem princ. n. 8.* vbi dicit iam per hoc vidisse multas tutelas cassari: sequitur etiam plures referens Ias. *in l. 1. n. 21. ff. de lib. & posth.* & hanc opin. testatur communem, plurimos Doct. allegans nouiss. Gaspar Baëça, *in suo tractatu de decim. tutor. Hispan. iur. præst. c. 2. n. 67.* vbi *n. 68.* refert plures alios Doct. tenentes contrarium, scil. quod tutela & gesta à tutore valeant, etiamsi defensio non promittatur per *supra* dict. verba specialia, sed per alia æquipollentia: *& n. 69. & 70.* cã probat; dicens veriorem & grauiorem, cuius opinio & sequacium mihi placet, saltem facti veritate attenta, qua hodie iure Regio procedendum est per *l. 10. quæ est fin. tit. 17. lib. 4. nou. recop. Reg.* Non enim refert, quid ex æquipollentibus fiat, quandoquidem animus idem, sentit, & verba idem significant obligatioque leg. eadem est. Oportet enim, vt inquit Baëça, eruditos à superstitiosis obseruationibus longe abesse & rem curare, superstitionem spernere. Et præcipue hæc opinio procedit attenta *l. 9. tit. 16. par. 6.* quæ supradictam verborum præcisam formam non exigit, vnde standum est *d. l. Regia* non vero legi iuris communis aliud exigenti.

Cum apud † nos non dicantur iura recopilata ab Imperatoribus Romanis, sed dicta sapientium, iuxta ea quæ late tradit Did. Perez *in quæst. 3. Proœmial.* Nec obstant verba *dict. l. 49. supra* allegata, quia ibi factum narratur, quia l. non requirit, vt illa verba ad literam ponantur, neque addit, sine dilatione.

Hæc verior † opinio contra communem fulcitur alio præcipuo fundamento, scil. propter iuramentũ adiectũ in tutela, per quod videtur suppleri d. expressio, vt in terminis asserit Alexand. in addit. ad Bart. *in dict. §. omnem, in gloss. tene menti, lit. M.* Vbi postquam in gl. præcedenti tenuerat hãc secundam opinionem, inquit, in hac gl. videtur quod per iuramẽtum hoc suppleatur, id quod voluit Bal. *in leg. 1. Codice, commodat.* & est *in numero 4.* vbi tenet quod iuramentum habet vim specialis & expressi consensus. Imo vbi requiritur pro forma quod consensus interueniat specialiter & non interuenit, sed generaliter, tunc iuramentum operatur effectum clausulæ specificatæ, vt cum Barb. Anton. Corset. & aliis tradidi *capite 2. secundæ partis huius tractatus in secundo notabili,* quod deduxi *ex lege cum pater, paragraph. filius matrem, digestis de legat. 2.* Ergo ita in proposito dicendum est, quod licet requireretur pro forma expressio defensionis in tutela fienda, iuxta *dicta, paragraph. omnem & communem.* Ex quo tamen interuenit iuramentum, sufficit, quod consensus in genere & per verba æquipollentia interueniat, vt supradictum est propter iuramenti appositionem, & sic cum in tutelis necessario debeat interuenire hoc iuramentum, iuxta gloss. *in dicta lege legitimos,* per text. quem allegat *in autb. vt hi, qui obligat. &c. paragrapho fin. collat. 6.* consequens est, vt etiamsi prædict. clausula specialis non interueniat, si tamen generaliter dicatur verbis æquipollentibus, sustineatur tutela virtute iuramenti ex supradictis, quia iuramentum habet vim clausulæ codicillatis expressæ, & facit valere actum meliori modo, quo potest, ne pereat, vt est text. expressus *in leg. cum pater, paragraph. filius matrem,* & ibi communis opinio, *digestis de legat. 2.* vltimo hanc opin. verissimam esse probat *dict. leg. 9. Regia* in illis verbis: *E sobre todo deuen jurar les guardadores de fazer todas las cosas que sean a pro delos huerfanos, que ham en guarda, e de no se entremeter de fazer cosa que sea a danno dellos, e que guardaran lealmente su personas e sus cosas.* Nam lex illa profecto venit ad decidendum, vel decidit expresse hanc quæstionem iuramenti in proposito, quia eo interueniente l. illa non requirit specialem promissionem defensionis pupilli, ipsiusque bonorum, sed quod generaliter promittat tutor vel curator vtilia pupillis facere. *E que guardaran lealmente su personas e cosas.* Nam *dicto paragraph. omnem,* qui requirebat specialem clausulam defensionis, non loquitur interueniente iuramento & si intelligatur secundum ius, apposito etiam iuramento, hodie non procedit per *dict. leg. 9.* Et licet *dict. leg. 94.* vltra iuramentum addat clausulam defensionis, hoc vltimum in specie non est necessarium exprimi, quandoquidem non requiritur *in dict. leg. 9.* in qua ponuntur requisita tutelæ de iure communi: contrarium in terminis *dict. paragr. omnem,* quod iuramentum non habeat vim specialis promissionis de defendendo, tenet plurimos allegans Celsus Hugo *cons. 24. numero* 19. Sed de iure Regio verius videtur contrarium, vt dixi.

SVMMARIVM.

1 *Pacta vltima derogant prioribus, quod ad alia plura extenditur.*

2 *Pactum primum iuratum non derogatur per secundum pactum non iuratum.*

3 *Pactum primum iuratum reuocatur regulariter per secundum pactum iuratum.*

CAPVT LXXIV.

De pactis & aliis dispositionibus, vt vltima derogent prioribus, nisi priora sint iurata.

PACTA vltima derogant prioribus text. *in leg. pacta nouissima, Codice de pact. leg. si vnus §. pactus ne peteret, digestis de pact. leg. 1. §. fin. digestis de stip. ser. leg. clari,* & *ibi* Bal. *Codice de fidei.* Quæ reg. procedit etiam in contractibus, testamentis, codicillis, sententia diffinitiua, constitutione procuratoris, rescriptis, legibus, statutis, consuetudinibus, fama, mora, opinionibus relatis in dubio. Quia in his casibus regulariter vltima derogant prioribus, vt bene iuribus probant Doct. *in dict. leg. pacta nouiss.* præcipue Ias. *ibi n. 3. & seqq.* & Deci. *num. 3.* qui addit alios casus: idem Ias. *in l. duob. §. si. ff. de iureiur. n. 2. & seqq.* 1

Regula † tamen hæc non procedit, quando primum pactum fuisset iuratum, secundum vero non, quia tunc primum valet virtute iuramenti confirmatorij, quia iuramentum habet vim verborum derogatoriorum, adeo quod sequens actus non valet sine speciali derogatione vel reuocatione, secundum Ioan. Andr. *in regula quod semel, de regul. iur. in 6. in Mercur.* tradit Bart. *in l. si quis in princ. testamenti, n. 14. ff. de legat. 3.* communiter approbatus, vt infra dicam *in secunda par. c. 1.* Sed quando primum pactum non iuratũ habet clausulam derogatoriam sequentis, non derogatur per vltimum pactum simplex iuxta glo. communiter ibi approbatam ab omnibus doctoribus *in d. l. pacta nouissima,* vt ibi ipsi fatentur: Igitur primum pactum iuratum non derogatur per secundum simplex. Secundo hæc eadem opinio probatur, quia constitutio generalis derogatoria non tollit actus iuratos præcedentes, vt tenet *glos. c. cum non deceat, gloss. fin. de elect. in 6.* communiter approbata, vt deduximus *in repetitio. leg. nemo potest, n. 163. ff. de legat. 1.* Et præterea tradit bene Ferdinand. de Loazes *vt inf. num. 4. & seqq.* Ergo primum pactum iuratum non derogatur per secundum non iuratum. Quibus fundamentis hanc limitationem de iuramento in terminis *d. l. pacta nouissima,* assignauit primus omnium Ias. *ibid. n. 1.* dicens, quod istud non inuenit ab aliquo in specie tactum. Sequitur Decius *ibi n. 8.* Curt. Iun. *n. 5.* & Chassan. *cons. 53 n. 62.* & Loazes *in allegatione iuris pro March. Velez in sexto fundamento pro parte oppidi de Mula, n. 3. pag. 56.* Verum ipse pro probo sublimitationem Decij *num. 9.* dicentis præcedentem limitationem procedere, quando actus contra iuramentum sequitur in continenti, & quod secus videretur, si ex interuallo, per *l. cum plures, §. locator horrei, ff. locat.* Nam aperte repugnant fundamenta superius adducta pro d. limitatione, quæ hunc casum quoque comprehendunt propter virtutem specialem iuramenti, & text. *in d. §. locator horrei,* quo se fundat Dec. habet plures intellectus, vt constat ex eod. Decio *ibi numeris sequentibus,* præterquam quod non loquitur, quando præcessit actus iuratus.

Dubium † tamen est, an hæc limitatio procedat etiam, quando secundum pactum esset quoq; iuratum, sicut primum? & videtur quod sic, ex illa gl. vulgari & communiter approbata *in c. licet mulieres, de iureiur. lib. 6.* quæ habet, iuramentum 3